

Summary

Being based on thematically-oriented works the paper includes the analyses of modern approaches in understanding the core of phenomenon of creativity and the main components of creativity are determined. The most effective ways of raising the features of creativity in characters of future teachers who are involved in entertaining activity are emphasized in the paper.

Ключові слова: креативність, творчі здібності, культурно-дозвілєва діяльність, творча особистість, виховне середовище;

Ключевые слова: креативность, творческие способности, культурно-досуговая деятельность, творческая личность, воспитательная среда;

Key words: creativity, creative capabilities, cultural and recreation activity, creative personality, educational environment.

Подано до редакції 10.10.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Гриньовою М.В.

УДК 378

© 2013

Букатова О.М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕРГОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Глибокі зміни, що відбуваються в економічній, політичній і культурній сферах суспільства вимагають перегляду сучасної системи освіти.

Відповідно до гуманістичної теорії освіти освітній заклад покликаний створювати умови для засвоєння освітніх програм, формування загальної культури особистості студентів, їхньої адаптації до життя в суспільстві, збереження здоров'я студентів і викладачів. До того ж очікування більшості споживачів освітніх послуг пов'язані з наявністю комфортних умов навчального середовища.

Зрозуміло, для відновлення освітнього процесу недостатньо оголосити про зміну системи освіти, переосмислити методологію відбору змісту освіти. Необхідно змінити всі компоненти, які визначають стан освітнього простору, передбачити відповідні методи й форми організації освітнього процесу, спроектувати й впровадити такі педагогічні технології, які дозволять найбільш ефективно вирішувати поставлені перед освітою завдання.

Аналіз наукових досліджень свідчить про посилення уваги до розгляду ергономічних проблем освіти. Необхідність наукового аналізу і вирішення питань створення ергономічних освітніх умов визначається протиріччям між потребою в науковому ергономічному обґрунтуванні освітнього процесу й відсутністю уявлень про цілісну теорію педагогічної ергономіки, а також протиріччям між очікуваннями споживачів освітніх послуг і пропонуваніх нормативів з одного боку і сучасним станом освітніх закладів, не завжди здатних надати комфортні умови для реалізації функцій освіти, з іншого.

Знання основ ергономічної науки необхідні широкій громадськості педагогічного персоналу, але особливе практичне значення ергономічна освіта має для вчителів технологій, адже від них залежить базова підготовка підростаючого покоління до трудової діяльності, формування якісних професійних відносин.

Аналіз викладання технологій в школах України й результатів опитування вчителів показав, що сьогодні принципи ергономічної науки не використовуються повною мірою при організації учбово-трудової діяльності учнів. У зв'язку із цим виникає нагальна потреба розробки механізму формування ергономічної компетентності майбутніх учителів технологій та впровадження основ педагогічної ергономіки в процесі вивчення основ охорони праці й дослідження шляхів її практичного впровадження. Це буде сприяти процесу реформування й розвитку трудової підготовки молоді в Україні, створенню умов для формування здатностей людини відповідно до вимог, які висуває науково-технічний прогрес.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз педагогічних умов формування ергономічної компетентності майбутніх учителів технологій в процесі вивчення основ охорони праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми професійного становлення майбутніх учителів є предметом наукових пошуків багатьох сучасних учениху багатьох аспектах: методолого-теоретична і змістова основа професійно-педагогічної освіти (О. Абдулліна, А. Бойко, І. Гавриш, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Ковальчук, Н. Кузьміна, З. Курлянд, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Н. Тализіна та ін.), компетентнісний підхід до формування особистості вчителя,

розвиток професійних компетенцій, значущих якостей і ціннісних орієнтацій (І. Зимня, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна та ін.).

Педагогічна ергономіка як малодосліджений, але актуальний і перспективний напрям педагогіки забезпечує вирішення проблеми оптимізації умов діяльності вчителя й учня у навчальному середовищі. Науковий інтерес у цьому плані становлять дослідження в галузі ергономіки (С. Апостолук, В. Волков, А. Буров, В. Венда, В. Даниляк, Г. Зараковський, В. Зінченко, О. Крилов, В. Муніпов, Г. Мінервін, О. Поплавська, М. Тер-Мхітаров, Г. Суходольський та ін.). Значні наукові результати, що розкривають сутність ергономічного підходу й ергономічних умов в освітньому середовищі містяться в дослідженнях з педагогічної ергономіки (А.Бєлов, Є.Вороніна, А.Кріуліна, Л.Окулова, і ін.); з педагогічної психології (В.Андрєєв, Л.Виготський, В. Зінченко, С.Зайцев, С.Рубінштейн та ін.); у концепції здоров'язберігальної освітньої технології (М.Алієв, В.Базарний, І.Борисова, В.Беспалько та ін.); в ергодизайнерській концепції предметно-просторового середовища організацій і установ (В.Даниляк, В.Зазикін, А.Кріуліна, Н.Корж).

Незважаючи на те, що в останні роки помітно зростає інтерес науковців до ергономічної освіти вчителів, формування в них ергономічних знань і вмінь (А. Ашеров, Т. Борисова, Є. Вороніна, Н. Карапузова, Г. Сажко), проблемі формування ергономічної компетентності у майбутніх учителів технологій у процесі вивчення основ охорони праці з урахуванням сучасних освітніх тенденцій не приділено достатньої уваги.

Висновки... На сучасному етапі в політиці освіти акцентується увага на індивідуалізації навчання, варіативній спрямованості педагогічного процесу, на створенні умов реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів і на розмаїтості організаційних форм занять, це більш гостро окреслює питання зміни матеріально-технічних умов, інформаційно-предметного середовища, соціокультурного простору вищої школи.

Одним зі способів реалізації гуманістичної теорії навчання, використовуваної практикою вищої школи на сучасному етапі, є технологізація освітніх систем, педагогічного процесу.

Технологізація освітнього процесу вимагає створення, насамперед, зручних і безпечних умов організації діяльності учнів і педагогів.

Очевидно, для того щоб освітня система могла функціонувати, надзвичайно важливо створити необхідні матеріальні умови, відповідну навчально-матеріальну базу – «сукупність матеріальних засобів і умов, на основі яких формується (проектуюється) соціально-педагогічне середовище, яке відповідає цілям, завданням навчання, виховання й розвитку учнів». [4]

Причому умови повинні принципово відрізнятись від тих, які раніше були в освітній системі і які уже сьогодні не в змозі забезпечити матеріально-технічні умови для варіативного навчання, організації сприятливих режимів праці, відпочинку, дозвілля учнів і педагогів.

Технологічне забезпечення освітнього процесу припускає розробку й впровадження в практику освітніх закладів систем засобів і навчально-предметних середовищ навчання, раціональних методів, організаційних форм занять, педагогічних технологій, які забезпечують ефективну організацію й управління освітнім процесом в умовах гуманістичної теорії.

Тим часом, як ми вже відзначали, сучасна система освіти не завжди може надати сприятливі можливості для розвитку особистості, збереження здоров'я.

Відомо, що проблема збереження здоров'я суб'єктів педагогічного процесу останнім часом постає особливо гостро. Обтяжуюча цифра здорових учнів, низький рівень матеріальних технічних умов, породжують для системи освіти безліч проблем.

Практично у всіх дослідженнях відзначається, що при проектуванні й створенні навчально-матеріального середовища обов'язковою умовою є урахування ергономічних факторів, лише в цьому випадку можна забезпечити ефективні, комфортні й безпечні для здоров'я учнів і педагогів умови.

Відмінними рисами ергономічних досліджень є: системний підхід і комплексність. Системний підхід припускає, що предметом аналізу служить різноманіття факторів, які характеризують взаємодію в ергосистемі. Такі взаємодії надзвичайно багатогранні й динамічні і можуть бути вивчені лише шляхом всебічного комплексного аналізу з позицій психології, педагогіки, соціології, фізіології й гігієни.

Ергономіка як комплексна наука вивчає можливості й особливості людини під час роботи в певному робочому середовищі для створення таких умов, методів і форм роботи, які сприяють продуктивній, надійній і безпечній для здоров'я праці і разом з тим всебічному розвитку особистості.

Л.Окулова під основами педагогічної ергономіки розуміє сукупність досягнень комплексу наук, яка складається з декількох елементів, а саме: педагогічної праці і діяльності студента, навчального середовища і передового педагогічного досвіду, сучасних технічних засобів, використовуваних у навчальному процесі [3].

На нашу думку, це поняття потрібно трактувати наступним чином: педагогічна ергономіка – прикладна галузь педагогіки, яка розглядає педагогічний процес як ергономічну систему «педагог – учень – засоби навчання – середовище», викладає умови і розробляє вимоги до організації освітнього процесу.

Ми погоджуємося з авторами [1-3, 5], які вважають, що деякі проблеми освітнього процесу можна вирішити за допомогою ергономічних досліджень. Передумови сучасної освітньої політики і реальні умови шкільного життя є основою сучасних вимог побудови вищої педагогічної системи, заснованої на ергономічному підході.

Комплексні критерії оптимальності в педагогічній ергономіці, враховують її сутність, відбивають ступінь ефективності системи (точність, надійність, продуктивність) і відповідність психофізіології людини (безпека для здоров'я викладача й студента, рівень напруженості й втоми, емоційний вплив на процес діяльності викладача й студента). Інакше кажучи, критерії враховують взаємозалежний вплив на суб'єктів освітнього процесу психофізіологічних, фізіологічних, антропометричних і гігієнічних факторів, які визначаються відповідними параметрами навчального середовища [2].

Ергономічний підхід – це реалізація вимог ергономіки до організації освітнього процесу. [1] Ергономічний підхід полягає в орієнтації на «людський фактор», міститься у повній пристосованості інформаційно-предметного середовища, засобів навчання до діяльності суб'єктів педагогічного процесу. Забезпечення функціонування системи «педагог – учень – засоби навчання – навчальне предметне середовище» є сутністю ергономічного підходу.

Щоб досягти цілісності зазначеної системи, визначені її основні характеристики і функції: цілі і завдання функціональної системи; місце учасників педагогічного процесу, канали їхньої взаємодії; якісні характеристики учасників педагогічного процесу; якість соціальних впливів на систему; розподіл функцій між учасниками педагогічного процесу; якість і кількість засобів діяльності й потоків інформації в системі; умови навчального середовища; основні показники й критерії якості діяльності; організація і управління системою, контроль; динаміка розвитку системи [2].

Процес успішної педагогічної діяльності супроводжується створенням ергономічних умов для основних компонентів освітнього середовища, які визначають залежність ефективності процесу діяльності майбутнього учителя технологій від ергономічної організації робочого місця, призначеного для виконання професійних завдань, що є невід'ємною частиною вивчення основ охорони праці.

Досягнення поставленої мети може бути реалізоване в процесі послідовного вирішення наступних завдань:

1. Розглянути основні підходи до введення ергономічних параметрів у педагогічну діяльність.
2. Виявити ключові ергономічні характеристики для оптимізації трудової діяльності майбутнього вчителя технологій.
3. Проаналізувати зміст трудової діяльності майбутніх учителів технологій в умовах процесу модернізації освіти й визначити характеристики, що впливають на ефективну роботу викладача.
4. Узагальнити й удосконалити перелік ергономічних характеристик, які впливають на процес ефективності діяльності майбутнього вчителя технологій.
5. Розробити на основі виявлених характеристик методичку ергономічного проектування педагогічних умов.
6. Спроекувати навчально-виховний процес у відповідності із розробленою методикою. Обґрунтувати застосування методики для різних видів професійної діяльності майбутніх учителів технологій.

У контексті нашого дослідження ми з позиції компетентнісного підходу розглядаємо готовність майбутніх учителів технологій до створення ергономічних умов навчання школярів, як здатність здійснювати ергономічне проектування в освітньому процесі з використанням естетичних, функціонально-комфортних і безпечних елементів дидактичного середовища.

Навчальний клас, який є місцем постійного перебування учителя й учня, повинен розглядатися як педагогічна система на локальному рівні системи школи, у якій успішність освітнього процесу залежить від реалізації ергономічних умов.

З огляду на те, що ряд учених розглядають ергономічні умови як оптимальні фактори діяльності, що впливають безпосередньо на якість праці й здоров'я людини [1, 3], вважаємо, що професійна підготовка майбутніх учителів технологій повинна припускати оволодіння студентами основними знаннями й уміннями в створенні ергономічних умов на практиці.

На основі проведеного контент-аналізу різних трактувань визначень «ергономічні умови» вважаємо за доцільне уточнити поняття «ергономічні умови навчання», які розглядаються як комплекс взаємозалежних факторів, що забезпечують успішність навчальної діяльності, індивідуальне розвиток, збереження здоров'я й безпеку учнів.

Доцільно також виділити основні групи умов, які, на наш погляд, є основними групами, що складають комплекс ергономічних умов.

1. Психолого-педагогічні умови. Дана група умов обґрунтована науковими положеннями педагогіко-ергономічних досліджень із проблем психолого-педагогічного супроводу студентів в освітньому процесі.

Психолого-педагогічні умови (добір змісту освіти з урахуванням ергономічних вимог; використання особистісно-орієнтованого підходу в процесі навчання майбутніх учителів технологій; створення ситуації успіху й вибору в навчальній діяльності майбутніх учителів технологій, включення колег у процес організації ергономічних умов у професійній діяльності) припускають особистісний, інтелектуальний, емоційний розвиток студентів у сприятливому комфортному психологічному середовищі вищої школи.

2. Здоров'язберігальні умови. Умови визначені в процесі реалізації ідей здоров'язбереження на заняттях у вищій школі. Здоров'язберігальні умови (урахування ергономічних принципів у навчанні; використання здоров'язберігальних технологій у навчанні майбутніх учителів технологій, організація режиму занять з охорони праці; практична робота з набуттям досвіду розвитку гігієнічних навичок у школярів; дотримання санітарно-гігієнічних норм) спрямовані на збереження здоров'я студентів і формування основ культури здорового способу життя.

3. Умови дидактичного ергодизайну. Дані умови були виділені нами в ході аналізу наукових положень педагогічного дизайну і в процесі співробітництва з дизайнерами, педагогами-психологами, профільними фахівцями. Умови дидактичного ергодизайну (оптимальна й зручна організація робочих місць викладачів і студентів, режиму праці й відпочинку; оформлення інтер'єра навчального кабінету з урахуванням основних вимог ергодизайну) орієнтовані на оптимізацію процесу навчання студентів у результаті ергономічного проектування освітнього середовища.

Висновки... На сьогоднішній день проблема професійної підготовки майбутніх учителів технологій, здатних створювати на практиці ергономічні умови, які забезпечують безпечний і комфортний розвиток школярів системно не досліджується, а розглядається фрагментарно. На наш погляд, причиною такого становища є слабе використання міждисциплінарного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів. Є підстави думати, що в педагогічній науці недостатньо розкрита сутнісна характеристика ергономічних умов, не розроблені теоретичні основи підготовки майбутніх учителів до створення цих умов.

Науково обґрунтоване проектування ергономічних технологій навчання носить комплексний характер і вимагає використання методів і результатів досліджень, отриманих фахівцями в області ергономічного і педагогічно-психологічного забезпечення освітніх процесів.

Ергономічні технології навчання майбутніх учителів технологій – це складні, відкриті системи, які існують у певних просторових і тимчасових межах, складаються з елементів і частин і створюють оптимальні, комфортні, адаптивні, безпечні й надійні умови взаємодії між ними для збереження й розвитку даної системи і які забезпечують високу продуктивність і якість навчання, можливість урахування вікових, індивідуальних і професійно значимих якостей, системну оптимізацію умов навчання, умови для творчої самореалізації студентів і викладачів.

Впровадження ергономічних технологій повинне проводитися з урахуванням гуманістичних ідей:

- студент і викладач повинні усвідомлювати відповідальність за результати своєї діяльності;
- пріоритет культури, здорового способу життя, щастя – застава майбутніх професійних успіхів і успішної кар'єри як студента, так і викладача;
- розуміння інших людей, уміння розділяти їхні радості й лиха – головні характеристики як студента, так і викладача як відкритих особистостей;
- уміння приймати оптимальне рішення в умовах невизначеності визначає як студента, так і викладача як відповідальних людей, які мають право на свободу вибору.

Література

1. Воронина Е.В. Педагогическая эргономика: Монография [Текст] / Е.В.Воронина. – Шим : Изд-во ИГПИ, 2006. – 132 с.
2. Зімниця Є. Застосування активних методів при вивченні педагогічної ергономіки майбутніми учителями / Євгенія Зімниця // Проблеми сучасної освіти і культури в контексті європейських вимог: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Дрогобич, 7-8 жовтня 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 105-110.
3. Криулина А.А. Эргодизайн образовательного пространства [Текст] / А.А.Криулина. – М. : ПЕРСЭ, – 2003. – 192 с.
4. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі : навч. посібник / В.М.Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232с.
5. Окулова, Л.П. Методологические основы педагогической эргономики [Текст] / Л.П.Окулова // Проблемы и перспективы развития образования: Материалы междунар. заоч. науч. конф. (Пермь, апрель 2011 г.). Т. I. / Под общ. ред. Г.Д.Ахметовой. – Пермь : Меркурий, 2011. – С. 36-38.

Анотація

В статтє рассмотрены аспекты формирования эргономичной компетентности будущих учителей технологий в процессе изучения основ охраны труда, а именно проанализированы подходы, педагогические принципы и условия эффективности этого процесса.

Анотація

У статті розглянуто аспекти формування ергономічної компетентності майбутніх учителів технологій в процесі вивчення основ охорони праці, а саме проаналізовано підходи, педагогічні принципи та умови ефективності цього процесу.

Summary

The article discusses aspects of the formation of ergonomic competence of future teachers of technologies in the course of studying of bases of labor protection, including analysis approaches, pedagogical principles and conditions for the effectiveness of this process.

Ключевые слова: ергономика, ергономичный подход, компетентностный подход, педагогические условия, эргономическая компетентность.

Ключові слова: ергономика, ергономічний підхід, компетентнісний підхід, педагогічні умови, ергономічна компетентність.

Key words: ergonomics, ergonomic approach, competence-based approach, pedagogical conditions, ergonomic competence.

Подано до редакції 01.10.13.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Петуховою Т.А.

УДК 378.016:373.3

© 2013

Веремчук А.П.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТЬОГО УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Оновлення сучасної освітньої парадигми ставить нові вимоги до підготовки майбутніх вчителів. Проблема формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до майбутньої педагогічної діяльності стоїть окремим питанням загальної системи підготовки спеціалістів.

Якість підготовки педагогічних кадрів залежить не тільки від орієнтації студентів на спеціальність вчителя, а й від наближення їх до сучасних вимог професійної діяльності.

Однією з проблем на якій щораз акцентують свою увагу освітня адміністрація, батьки та громадськість загалом є професіоналізм учителів. Від майбутнього вчителя початкових класів вимагається висока професійна компетентність, достатній рівень підготовленості до самоосвіти і прояву творчої активності. Основний акцент сучасна школа ставить на учителеві, який сам прагне до творчості і здатен розвинути творчі можливості своїх вихованців.

Аналіз педагогічної практики свідчить, що студенти-практиканти не завжди готові до творчого вирішення навчально-виховних задач, використання власного життєвого досвіду в умовах початкової школи.

Виходячи з цього, особливо актуальним стає питання формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя початкових класів, що стоїть біля витоків розвитку творчих здібностей дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що проблема вдосконалення професійної підготовки сучасних вчителів знайшла досить широке відображення в роботах науковців, зокрема, В. Андрєєва, Т. Гера, Р. Грановської, С. Гончаренко, Н. Кічук, Т. Козлик, Н. Кузьміної, О. Лука, С. Сисоєвої та ін.

Різноманітні аспекти формування готовності майбутнього педагога розглядалися у працях таких науковців: О. Абдулліна, Н. Басюк, А. Богуш, В. Бондар, Н. Дем'яненко, М. Євтух, О. Красовська, С. Максименко, В. Семиченко, Т. Форостюк, В. Хомич та ін., проте, як свідчать наукові джерела, вона розглядається в контексті окремих аспектів педагогічної діяльності.

У низці сучасних наукових досліджень педагогічну творчість часто розглядають у контексті розвитку педагогічних здібностей, вивчення педагогічного досвіду, педагогічної майстерності, самовдосконалення та самореалізації (Ю. Азаров, А. Демінцев, Ф. Гоноболін, Н. Гузій, Н. Гуральник, К. Завалко, В. Загвязинський, І. Зязюн, І. Мицишин, Н. Язан та ін.).

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала у виявленні й узагальненні педагогічних умов формування готовності студентів до творчої педагогічної діяльності, а також, аналізі системи професійної педагогічної підготовки та висвітленні шляхів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження... Виконання завдань сучасної школи потребує формування нового типу педагога, у якому поєднуються високий професіоналізм, інтелігентність, креативність, толерантність, соціальна зрілість, творча активність і здатність до постійного самовдосконалення, особистісного та професійного розвитку.

Педагогічна творчість – це не лише вміння вчителя керувати своєю креативною налаштованістю на організацію навчально-виховного процесу, а й інтерактивна інтенсифікація освітньої співпраці з учнями, регулярні